

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

ลำดับที่.....
 อำเภอ.....
 ชื่อ.....
 นามสกุล.....
 โทรศัพท์.....

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกร
ในระบบเกษตรผสมผสาน : จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิตของระบบเกษตรผสมผสาน : จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตและเป็นยุทธวิธีในการจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรระบบผสมผสานมากยิ่งขึ้น แบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร
- ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตในระบบเกษตรผสมผสาน
- ตอนที่ 3 ระดับการสนับสนุนเพื่อการทำเกษตรระบบเกษตรผสมผสาน
- ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการทำเกษตรระบบเกษตรผสมผสาน

คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปวิเคราะห์ผลในภาพรวม เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตของเกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสานต่อไป

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงที่สละเวลาอันมีค่าตอบแบบสอบถามฉบับนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทวรรณ ช่างคิดและคณะ
 ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร

คำชี้แจง ขอให้ท่านกาเครื่องหมาย /ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. ช่วงอายุของท่าน

- ต่ำกว่า 25 ปี 25 – 35 ปี
 36 – 45 ปี 46 – 55 ปี
 มากกว่า 55 ปี

3. สถานภาพ

- โสด สมรส

4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (รวมตัวท่าน)

- 2 คน 3 – 4 คน มากกว่า 4 คน

5. ระดับการศึกษา

- ประถมศึกษา มัธยมศึกษา
 อนุปริญญา ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี

6. การประกอบอาชีพเดิมทำอะไร

- การเกษตร (ทำนา ทำสวนยาง ปลูกปาล์ม เลี้ยงวัว ทำประมง เลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอย.....)
 ค้าขาย รับจ้าง อื่นๆ

7. ในการทำการเกษตรระบบผสมผสานของท่านเป็นแบบใด

- พืชกับพืช โปรด ระบุ กับ
 พืชกับสัตว์ โปรด ระบุ กับ
 สัตว์กับสัตว์ โปรด ระบุ กับ
 อื่น ๆ โปรด ระบุ กับ

8. รายได้ (ต่อปี) จากการเกษตรระบบผสมผสาน

- ต่ำกว่า 30,000 บาท 30,001 – 40,000 บาท
 40,001 – 50,000 บาท มากกว่า 50,000 บาท

9. ขนาดพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ในการทำเกษตรผสมผสาน

- ต่ำกว่า 1 ไร่ 1 – 3 ไร่ 4 – 5 ไร่
 6 – 10 ไร่ มากกว่า 10 ไร่

10. การถือครองที่ดินของครัวเรือน

- เป็นของตนเอง เป็นพื้นที่เช่า เป็นของตนบางส่วนและเช่าบางส่วน

ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตในระบบเกษตรผสมผสาน

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่ตรงกับระดับประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตของท่านในการเกษตรระบบผสมผสาน โดยหมายเลขต่าง ๆ มีความหมายดังนี้

5 หมายถึง เห็นว่าปัจจัยการผลิตมีประสิทธิภาพมากที่สุด

4 หมายถึง เห็นว่าปัจจัยการผลิตมีประสิทธิภาพมาก

3 หมายถึง เห็นว่าปัจจัยการผลิตมีประสิทธิภาพปานกลาง

2 หมายถึง เห็นว่าปัจจัยการผลิตมีประสิทธิภาพน้อย

1 หมายถึง เห็นว่าปัจจัยการผลิตมีประสิทธิภาพน้อยที่สุด

ข้อ ที่	ความคิดเห็นต่อการใช้ปัจจัยการผลิต	ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิต				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
ด้านที่ดิน						
1.	มีการใช้ประโยชน์จากที่ดิน					
2.	มีการปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการเกษตรระบบผสมผสาน					
3.	มีการป้องกันการพังทลาย การชะล้างหน้าดิน					
4.	มีการตรวจวิเคราะห์ธาตุอาหารและค่า pH. ของดิน					
5.	มีการจัดการน้ำ แหล่งน้ำอย่างเหมาะสม					
ด้านแรงงาน						
6.	ได้ใช้แรงงานในครอบครัวอย่างเต็มที่					
7.	ได้ใช้แรงงาน (รับจ้าง) ตลอดทั้งปี					
8.	ได้ใช้แรงงาน (รับจ้าง) คู่กับผลตอบแทน (ค่าจ้าง) ที่แรงงานควรได้รับ					
9.	ได้เพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านเกษตรระบบผสมผสานแก่แรงงานอย่างเหมาะสม					
10.	ได้ใช้แรงงานในการช่วยลดต้นทุนการใช้พลังงานเครื่องจักรเครื่องทุ่นแรง					
ด้านทุน						
11.	ได้ใช้ทุนเพื่อก่อให้เกิดรายได้ก่อนที่ผลผลิตหลักจะให้ผล					
12.	ใช้เงินลงทุนต่ำกว่าโดยเปรียบเทียบกับการทำเกษตรเชิงเดี่ยว					
13.	ได้รับผลตอบแทนจากทุนที่สูงกว่าและต่อเนื่อง /มีผลผลิตจำหน่ายตลอดทั้งปี					
14.	ได้นำเศษวัสดุเหลือใช้มาก่อให้เกิดรายได้และทดแทนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ					
15.	ได้นำผลผลิตไปใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มมูลค่า					
ด้านการประกอบการ						
16.	เกษตรกรมีความขยัน อดทน มีคุณธรรม จริยธรรม เช่น การอุทิศตน การเสียสละ					
17.	เกษตรกรมีความมุ่งมั่นและมีความพร้อมในการทำเกษตรระบบผสมผสาน					
18.	เกษตรกรใฝ่รู้ ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ทักษะและมีการจัดการความรู้					
19.	เกษตรกรมีทักษะด้านการค้าขายผลผลิตติดต่อลูกค้ามากขึ้นและหลากหลาย					
20.	เกษตรกรดำเนินงานโดยยึดแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					

ตอนที่ 3 ระดับการสนับสนุนเพื่อการทำเกษตรกรรมเกษตรผสมผสานจากหน่วยงานภาครัฐ / หน่วยงานราชการ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่ตรงกับระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ / หน่วยงานราชการในจังหวัดสุราษฎร์ธานีตามความคิดเห็นของท่าน โดยหมายเลขต่าง ๆ มีความหมายดังนี้

- 5 หมายถึง มีระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานราชการมากที่สุด
 4 หมายถึง มีระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานราชการมาก
 3 หมายถึง มีระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานราชการปานกลาง
 2 หมายถึง มีระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานราชการน้อย
 1 หมายถึง มีระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/หน่วยงานราชการน้อยที่สุด

ข้อที่	ความคิดเห็นต่อการสนับสนุนจากงานภาครัฐ / หน่วยงานราชการ	ระดับการสนับสนุน				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1	ส่งเสริมด้านความรู้ ความเข้าใจในระบบเกษตรผสมผสาน					
2	ด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ตรงกับแผนการผลิต					
3	ด้านการจัดการปัจจัยการผลิต (ที่ดิน แรงงานและเทคโนโลยี)					
4	ด้านการจัดหาแหล่งน้ำ					
5	ด้านการบันทึกบัญชีไร่นา					
6	ด้านการจัดช่องทางการจำหน่ายผลผลิต					
7	ด้านราคาผลผลิต					
8	ด้านแหล่งเงินทุน					
9	ด้านการเพิ่มมูลค่าผลผลิต					
10	ด้านคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่การเกษตร					

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการทำเกษตรผสมผสาน

ให้ท่านเขียนปัญหาและข้อเสนอแนะในการทำเกษตรผสมผสานในแต่ละด้านดังนี้

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
<p>ด้านที่ดิน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>ด้านที่ดิน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>ด้านแรงงาน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>ด้านแรงงาน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>ด้านทุน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>ด้านทุน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>ด้านการประกอบการ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>ด้านการประกอบการ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>อื่น ๆ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>อื่น ๆ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงในการอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม
คณะผู้วิจัย

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถาม

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถาม

1. รองศาสตราจารย์สุภณี ล่องประเสริฐ รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.จิตเกษม หล้าสะอาด ภาควิชาเทคโนโลยีการเกษตร
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
3. นายชลินทร์ ประพฤติตรง หัวหน้าฝ่ายยุทธศาสตร์การเกษตร
สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาคผนวก ค
ค่าความเชื่อมั่น

Item-total Statistics

	Scale Mean Deleted	Scale Variance Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ที่ดิน1	90.2571	235.5496	.3798	.8979
ที่ดิน2	90.7429	237.1966	.3526	.8983
ที่ดิน3	91.1429	233.3025	.4084	.8975
ที่ดิน4	92.0571	224.5261	.5612	.8945
ที่ดิน5	91.1714	234.6756	.3801	.8979
แรงงาน1	90.8000	239.5176	.2375	.9002
แรงงาน2	91.3143	235.4571	.2249	.9028
แรงงาน3	91.0000	230.4706	.3771	.8987
แรงงาน4	91.1429	228.5966	.5646	.8946
แรงงาน5	91.1143	226.4571	.5503	.8947

Item-total Statistics				
	Scale	Scale	Corrected	
	Mean	Variance	Item-	Alpha
	if Item	if Item	Total	if Item
	Deleted	Deleted	Correlation	Deleted
ทუნ1	90.9143	235.0807	.3690	.8981
ทუნ2	91.0000	237.2353	.3116	.8990
ทუნ3	91.0000	235.8235	.4113	.8974
ทუნ4	91.0857	238.9042	.2221	.9009
ทუნ5	91.6286	230.1815	.4583	.8966
ประกอบ1	90.5429	236.3731	.3584	.8982
ประกอบ2	90.6000	233.6588	.5121	.8960
ประกอบ3	90.7714	231.2992	.6114	.8946
ประกอบ4	91.0857	235.7277	.3738	.8980
ประกอบ5	90.5429	233.6084	.4808	.8964

Item-total Statistics

	Scale Mean Deleted	Scale Variance Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ภาครัฐ1	91.1429	230.4202	.6051	.8944
ภาครัฐ2	91.2857	227.7983	.6079	.8939
ภาครัฐ3	91.5429	226.1378	.6685	.8928
ภาครัฐ4	91.7429	222.9613	.6532	.8925
ภาครัฐ5	91.6000	224.2471	.5846	.8939
ภาครัฐ6	91.6286	230.7109	.4679	.8964
ภาครัฐ7	91.7714	227.8874	.5468	.8949
ภาครัฐ8	91.8000	228.8706	.4881	.8960
ภาครัฐ9	91.6571	228.9378	.5069	.8956
ภาครัฐ10	91.8571	229.7731	.5325	.8952

Reliability Coefficients

N of Cases = 35.0

N of Items = 30

Alpha = .8997

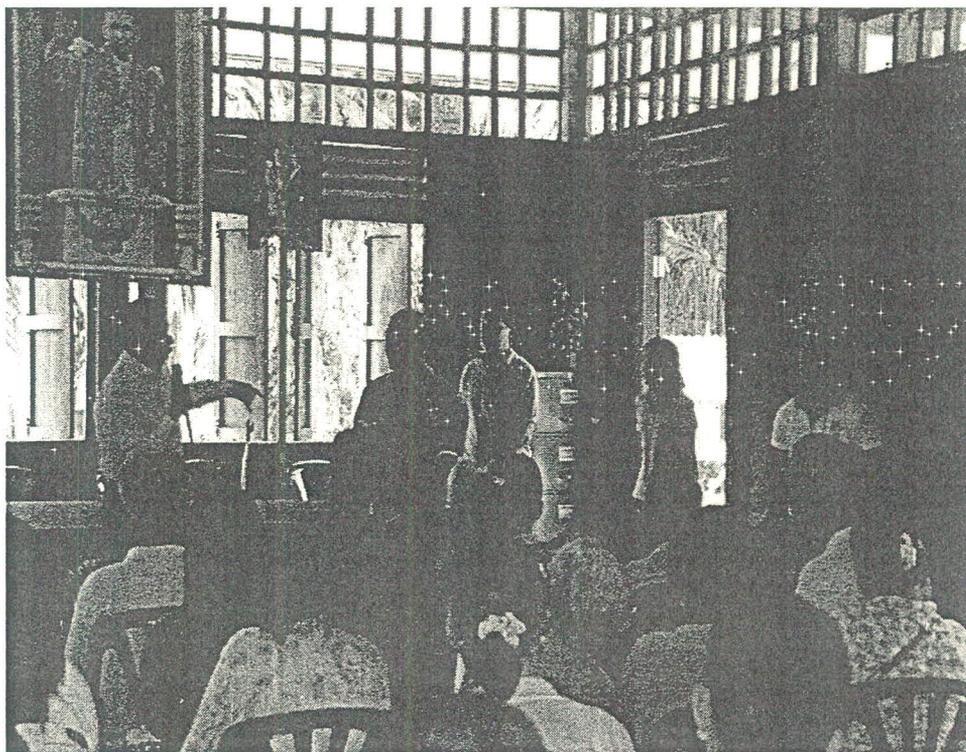
**ภาคผนวก ง. รายชื่อเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำ
เกษตรระบบผสมผสาน**

รายชื่อเกษตรกรแบบผสมผสาน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

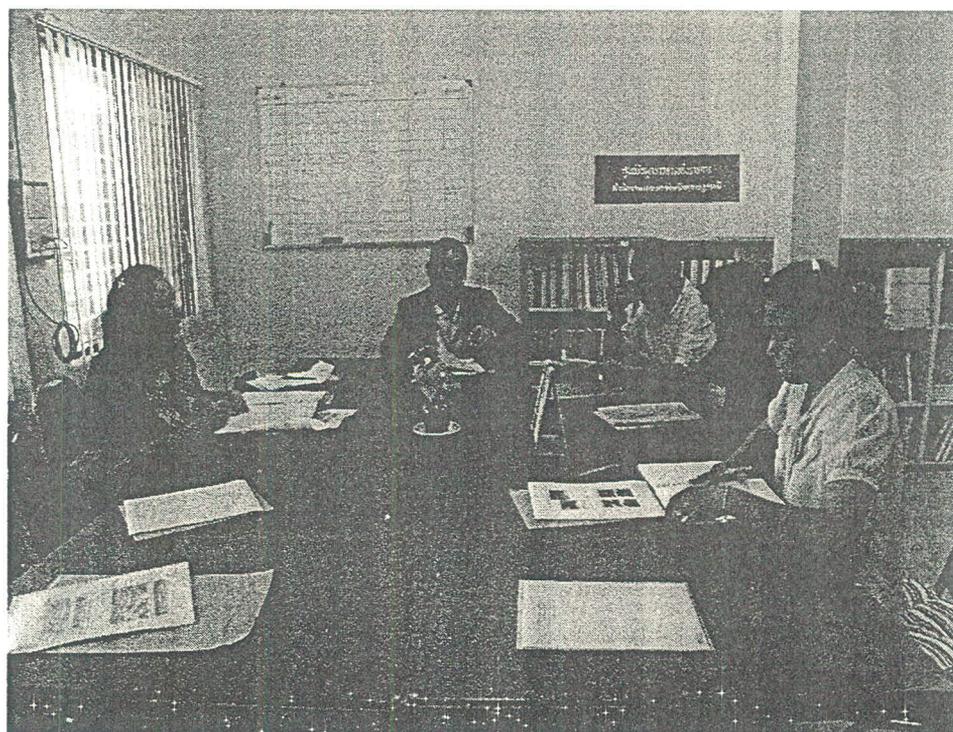
1. นายไพศาล	นิลจันทร์พันธ์ศรี	อำเภอวิภาวดี
2. นายภิญโญ	แป้นจันทร์	อำเภอพุนพิน
3. นายณรงค์	ทองแท้	อำเภอพุนพิน
4. นายธนกร	ธรรมนิจกุล	อำเภอเมือง
5. นางขนิษฐา	รักเขี้ยว	อำเภอท่าฉาง
6. นายศิริพงษ์	ศรีสวัสดิ์	อำเภอไชยา
7. นางจจิตรา	มีพฤษ์	อำเภอท่าชนะ
8. นายวินัย	แก้วแดง	อำเภอท่าชนะ
9. นายสมชาย	นิลอนันต์	อำเภอกาญจนดิษฐ์
10. นางพิศมัย	จันทร์โกมุท	อำเภอท่าฉาง
11. นางสาวอมรรัตน์	ศรีนาค	อำเภอไชยา
12. นายไพรัช	เหล่ายัง	อำเภอไชยา
13. นางอุษา	ดีฮกเคียน	อำเภอท่าฉาง

ภาคผนวก จ.

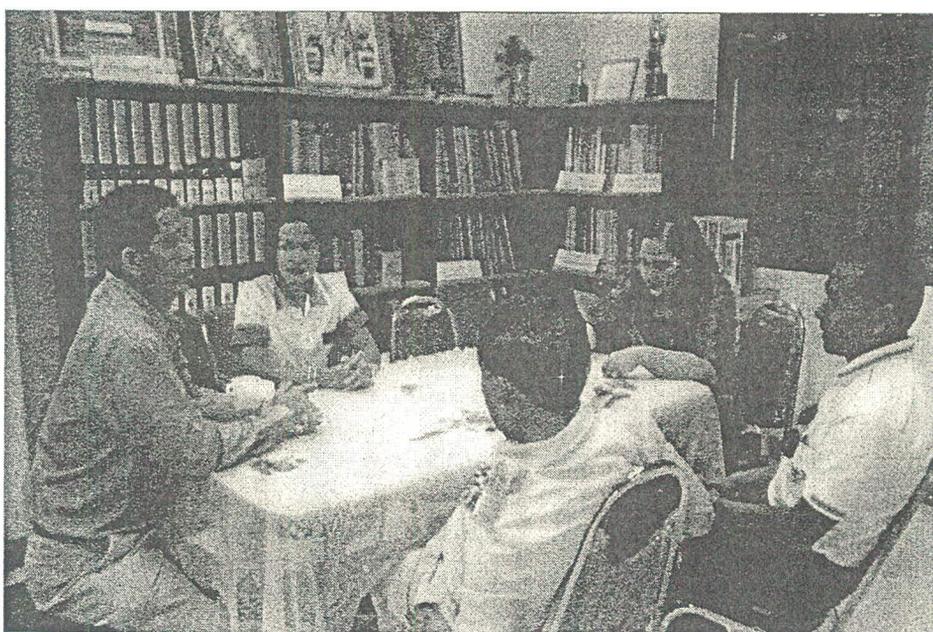
ภาพกิจกรรมและหลักฐานในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

รูปที่ 1 : นำผลการวิจัยเสนอต่อกลุ่มเกษตรกร ณ ที่ทำการกองทุนหมู่บ้านควนทอง ตำบลพรุไทย อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 23 พฤษภาคม 2555

รูปที่ 2 : นำเสนอผลการวิจัยต่อสำนักงานเกษตรจังหวัด วันที่ 20 สิงหาคม 2555

รูปที่ 3 : นำเสนอผลการวิจัยต่อสำนักเกษตรและสหกรณ์จังหวัด วันที่ 5 กันยายน 2555

USM UNIVERSITI
SAINS
MALAYSIA

SocTrans
Social Transformation Research Platform

Certificate of Appreciation

**Universiti Sains Malaysia
and
Prince of Songkla University, Pattani Campus**

This is to certify that

NANTAWAN CHANGKID

for being

A PRESENTER

during

2nd USM-PSU International Conference

**On
Art & Sciences 22**
"Transforming Research for Sustainable Community"

Organised by:

*Social Transformation Research Platform
Universiti Sains Malaysia*

In Collaboration with:

*Educational Services Division
Prince of Songkla University,
Pattani Campus*

PROFESSOR OSMAN MOHAMAD
Conference Chairperson

ภาคผนวก จ.
บทความวิชาการ

ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสาน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

นันทวรรณ ช่างคิด พรทิพย์ ทวีพงษ์ และ ชัยวิรัตน์ มุ่งจันทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรระบบผสมผสานวัดประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสานวัดอิทธิพลของระดับการสนับสนุนระบบเกษตรผสมผสานจากหน่วยงานภาครัฐต่อประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสาน และเพื่อสร้างยุทธวิธีจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรผสมผสานเพิ่มและประเมินผลการดำเนินงานของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรที่ทำการเกษตรในระบบเกษตรผสมผสาน จำนวน 408 คน จากพื้นที่ 19 อำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยวิธีแบ่งชั้น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการใช้เทคนิคถดถอย Binary Regression ทดสอบสมมติฐาน ด้วยสถิติ t – test F – test และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรระบบผสมผสาน พบว่าเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นชาย อายุมากกว่า 36 ปี สมรสแล้วจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 – 4 คน การศึกษาระดับประถมและมัธยมศึกษา อาชีพเดิมทำการเกษตร ปัจจุบันทำการเกษตรระบบผสมผสานรูปแบบพืชกับพืชและพืชกับสัตว์ รายได้จากการเกษตรระบบผสมผสานต่อปีมากกว่า 50,000 บาท พื้นที่ในการเกษตรผสมผสานมากกว่า 10 ไร่และเป็นที่ดินของตนเอง ประสบการณ์ในการเกษตรผสมผสาน 5 – 10 ปี เกษตรกรจะนำผลผลิตไปขายด้วยตนเอง รู้จักรบบเกษตรผสมผสานด้วยตนเองเกษตรกรร้อยละ 59.80 ได้รับการอบรมอาชีพทางการเกษตรส่วนใหญ่อบรมปีละครั้งรายได้ / คุณภาพชีวิตและการพึ่งพาตนเองได้ ของเกษตรกร เมื่อทำการเกษตรระบบผสมผสานเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนหน้านั้น ความช่วยเหลือที่ต้องการจากภาครัฐ ลำดับต้น ๆ ได้แก่ ด้านราคาผลผลิต ด้านแหล่งเงินทุน และด้านการจัดช่องทางการจำหน่ายผลผลิต

2. ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

3. อิทธิพลของระดับการสนับสนุนระบบเกษตรผสมผสานจากหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อเกษตรกรต่อประสิทธิภาพการใช้ที่ดินตามความคิดเห็นของเกษตรกร ได้แก่ ด้านการบันทึกบัญชีไร่นา ด้านการจัดหาแหล่งน้ำและด้านแหล่งเงินทุน

การสนับสนุนระบบเกษตรผสมผสาน จากหน่วยงานภาครัฐที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการใช้แรงงานตามความคิดเห็นของเกษตรกร ได้แก่ ด้านการบันทึกบัญชีไร่นา และด้านการจัดหาแหล่งน้ำ การสนับสนุนระบบเกษตรผสมผสานจากหน่วยงานภาครัฐที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการใช้ทุนตาม

ความคิดเห็นของเกษตรกร ได้แก่ ด้านการจัดหาแหล่งน้ำ ระดับการสนับสนุนระบบเกษตรผสมผสาน จากหน่วยงานภาครัฐที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพด้านผู้ประกอบการตามความคิดเห็นของเกษตรกร ได้แก่ ด้านคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่การเกษตรและด้านการจัดช่องทางการจำหน่ายผลผลิต

ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะจากเกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสานเกี่ยวกับการใช้ปัจจัยการผลิต ด้านที่ดิน ได้แก่ ดินขาดความสมบูรณ์ และการตรวจสภาพดินมีน้อย ที่ดินเป็นที่ลุ่ม เสี่ยงต่อความเสียหายเมื่อเกิดอุทกภัยรวมทั้งปัญหาการขาดแหล่งน้ำ ซึ่งเกษตรกรเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐช่วยแก้ไขปัญหา โดยให้ความรู้และแนะนำการตรวจสภาพดิน การปรับปรุงหน้าดิน แนะนำก่อนปลูกพืชทุกชนิดและด้านแหล่งน้ำ ควรสร้างแหล่งน้ำดิบ ฝ่ายน้ำล้น และขุดคลองระบายน้ำในชุมชน ด้านแรงงาน ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานด้านการเกษตรและค่าจ้างแรงงานสูง ซึ่งเกษตรกรเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทุนแรง โดยจัดให้มีคลังวัสดุ อุปกรณ์ระดับพื้นที่ด้านทุน ได้แก่ ขาดแคลนเงินทุนและทุนหมุนเวียนหายาก เพราะแหล่งเงินทุนมีน้อย ซึ่งเกษตรกรเสนอแนะให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือด้านเงินทุนแก่เกษตรกร เช่น ให้นำอาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รับผิดชอบดูแลอย่างทั่วถึง และด้านการประกอบการ ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมเกษตรไม่ครบวงจร และขาดความร่วมมือกันในกลุ่มสมาชิก ซึ่งเกษตรกรเสนอแนะ ให้ภาครัฐกำหนดให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการความรู้แก่เกษตรกรและจัดตั้ง/ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร

ผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ในการทำเกษตรระบบผสมผสาน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่าส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำเกษตร ระบบผสมผสานมากกว่า 10 ปี โดยเริ่มทำเกษตรระบบผสมผสานกันมาก ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 เหตุผลเนื่องจากได้รับผลกระทบจากปัญหาวิกฤตการเงินใน พ.ศ. 2540 จึงได้นำทฤษฎีการทำเกษตรแนวใหม่มาปฏิบัติโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงและได้รับความรู้และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ที่ดำเนินในงานส่งเสริมการเกษตรระบบผสมผสานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปี พ.ศ. 2539 รูปแบบการทำเกษตรระบบผสมผสาน มีทั้งการปลูกพืชกับพืช และปลูกพืชกับสัตว์เลี้ยง เกษตรกรบางรายจะปลูกหญ้าแฝกเพื่อรักษาคุณภาพดินด้วยสำหรับสัตว์ที่นิยมเลี้ยงได้แก่ โค สุกร ซึ่งมักเลี้ยงในสวนปาล์มน้ำมัน ปลาธรรมชาติมักเลี้ยงในสวนมะพร้าว กบและปลาดุกตลอดจนเป็ดไก่ มักเลี้ยงอยู่รอบบริเวณบ้านหรือใกล้แปลงพืชผักสวนครัว รายได้เพิ่มจากการทำเกษตรระบบผสมผสานโดยเฉลี่ยประมาณ 9,000-14,000 บาทต่อเดือน ความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ในการทำเกษตรระบบผสมผสาน การเผยแพร่ข้อมูลการทำเกษตรระบบผสมผสานของตนที่ประสบความสำเร็จให้สังคมทั่วไปทราบ ต้องการให้หน่วยงานด้านการศึกษา นานักเรียน นักศึกษา มาเยี่ยม ดูงาน ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสาน เสนอให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน และเกษตรกรควรรวมกลุ่มกัน โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อจะได้มีเงินออมและช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกเกษตรกรกันเองได้

สรุปผลจากการจัดประชุมกลุ่มเกษตรกร พบว่า เกษตรกรเลือกรูปแบบปลูกพืชกับพืช พืชหลักที่ส่วนใหญ่ ได้แก่ ยางพารา และปลูกพืชเสริม ได้แก่ พืชผัก และไม้ผล มีรายได้เพิ่มจากการทำเกษตรระบบผสมผสานประมาณ 1,000 – 2,000 บาทต่อเดือนปัญหาในการทำเกษตรระบบผสมผสาน คือ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ จึงเสนอแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแนะนำให้มีความรู้เรื่องการพัฒนาคุณภาพดิน และเสนอวิธีจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรระบบผสมผสานโดยการให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำไปใช้ในด้านเกษตร

ผลการจัดประชุมเพื่อนำเสนอผลการวิจัยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่าแนวทางการจูงใจเกษตรกรให้ทำการเกษตรระบบผสมผสาน สอดคล้องกับแนวทางการทำงานเพื่อการส่งเสริมการทำเกษตรระบบผสมผสานของทั้งสองหน่วยงาน และหน่วยงานราชการอื่นๆในจังหวัด ซึ่งมีรายละเอียดได้แก่ ด้านการบันทึกบัญชีไร่นา ได้ดำเนินการโดยครูบัญชีอาสา และสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่การเกษตร ได้ดำเนินการวัดความรู้ การฝึกอบรมด้านการทำเกษตร การใช้แรงงานครัวเรือนด้านการจัดหาแหล่งน้ำ ซึ่งโดยส่วนใหญ่การเกษตรในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก หน่วยงานที่บริหารจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตร คือ โครงการชลประทานสุราษฎร์ธานี ด้านการจัดช่องทางจำหน่าย สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดทำโครงการตลาดนัดสีเขียว เพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสานที่สามารถนำมาขายเป็นรายวัน หรือรายสัปดาห์ ด้านการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ได้ดำเนินการส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร การเก็บรักษาผลผลิตที่ถูกวิธีและการเก็บเกี่ยวผลที่เหมาะสมกับช่วงเวลา โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี

บทนำ

ระบบเกษตรผสมผสานเป็นรูปแบบหนึ่งของระบบเกษตรกรรมที่มีกิจกรรมตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไปในพื้นที่เดียวกัน และกิจกรรมนั้นมีการเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังนั้นระบบเกษตรผสมผสานจึงเป็นระบบที่นำไปสู่ การเกษตรแบบยั่งยืน (Sustainable Agriculture) จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเศรษฐกิจหลักเป็นภาคเกษตร โดยในปี พ.ศ. 2552 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีมูลค่า 125,726 ล้านบาท มีสัดส่วนจากสาขาเกษตรกรรมร้อยละ 32.75 แต่จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า เกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานีประสบปัญหาหลายประการ เป็นต้นว่า ต้นทุนการผลิตสูงโดยเฉพาะปุ๋ยเคมีราคาสูง ในช่วงฤดูกาลผลผลิต จะมีผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกันเป็นจำนวนมาก ราคาผลผลิตที่เกษตรกรจำหน่ายได้ต่ำกว่าทุน และการบุกรุกพื้นที่สาธารณะเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกโดยมิได้คำนึงถึงสภาพความเหมาะสมของพื้นที่ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ ได้แก่ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี การกำหนดยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน โดยเพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหา ด้านการเกษตรควบคู่กับการสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร หน่วยงานดังกล่าวข้างต้นร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ส่งเสริมแผนการผลิตของเกษตรกรด้วยระบบ

เกษตรผสมผสาน อย่างไรก็ตามถ้าคิดตามจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด จะพบว่าเกษตรกรที่ทำการเกษตรผสมผสานมีประมาณร้อยละ 50 เท่านั้น ในปี พ.ศ. 2554 สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้กำหนดแผนงานส่งเสริมและขยายผลการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับเป้าหมายของการทำระบบเกษตรผสมผสานนั้นคือ การมุ่งไปสู่การเกษตรแบบยั่งยืน โดยวิธีดำเนินงานนั้นจะเป็นการจัดกิจกรรมฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ในการวิจัยนี้จะนำผลการศึกษาการทำเกษตรระบบผสมผสาน ที่เกษตรกรตัวอย่างดำเนินการแล้วเกิดประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิต เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดความรู้แก่เกษตรกร เพื่อจูงใจให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบเกษตรผสมผสาน เนื่องจากการส่งเสริมแผนการผลิตของเกษตรกรด้วยระบบเกษตรผสมผสาน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอาจกล่าวได้ว่า ยังไม่สามารถจูงใจให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการได้มากเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การพัฒนาและส่งเสริมระบบเกษตรผสมผสานยังมีข้อจำกัดในเรื่องรูปแบบและระบบที่เหมาะสม ขาดแรงจูงใจ ตลอดจนขาดความรู้ ความเข้าใจในการใช้ปัจจัยการผลิตให้มีประสิทธิภาพเต็มที่ในระบบเกษตรผสมผสาน การศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสานจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น โดยการวิจัยในครั้งนี้จะใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ และศึกษาจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจากการทำเกษตรแบบผสมผสาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรระบบผสมผสาน วัดประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสาน วัดระดับการสนับสนุนระบบเกษตรผสมผสานจากหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อเกษตรกรตามความคิดเห็นของเกษตรกร และเพื่อสร้างยุทธวิธีจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรผสมผสานเพิ่ม และประเมินผลการดำเนินงานของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสานใน 19 อำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวม 408 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) สำหรับการวัดค่าประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิต จะวัดจากเกณฑ์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อคัดเลือกเกษตรกรเข้าประกวดรับรางวัลความสำเร็จ ในการทำการเกษตรระบบผสมผสาน

วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสาน : จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีระเบียบวิธีการวิจัยประกอบด้วยจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ประชากร คือ เกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบการเกษตรผสมผสาน ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยสูตรไม่ทราบจำนวนประชากร ซึ่งได้จำนวนตัวอย่าง 384 คน เป็นอย่างน้อย จึงกระจายการเก็บข้อมูลครอบคลุมพื้นที่ทุกอำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานี กำหนดจำนวนตัวอย่างเกษตรกรในแต่ละอำเภอ อำเภอละประมาณ 15 ตัวอย่างเป็นอย่างน้อยเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวของวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ มีทั้งคำถามปลายเปิด (Open – Ended Questions) และคำถามปลายปิด (Close - Ended Questions)

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้เทคนิคถดถอยที่เรียกว่า Binary Logistic Regression ทดสอบสมมติฐาน สถิติ t – test, F – test และเปรียบเทียบความแตกต่าง รายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ่

ผลการวิจัย

1. เกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสาน ส่วนใหญ่เป็นชาย อายุมากกว่า 36 ปี สมรสแล้ว จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 – 4 คน การศึกษาระดับประถมและมัธยมศึกษา อาชีพเดิมทำการเกษตร ปัจจุบันทำการเกษตรระบบผสมผสาน รูปแบบ พืชกับพืชและพืชกับสัตว์ รายได้จากการเกษตรระบบผสมผสานต่อปีมากกว่า 50,000 บาท พื้นที่ในการเกษตรผสมผสานมากกว่า 10 ไร่และเป็นที่ดินของตนเอง ประสบการณ์ในการทำเกษตรระบบผสมผสานมากกว่า 15 ปี เกษตรกรจะนำผลผลิตไปขายด้วยตนเอง รู้จักระบบเกษตรผสมผสานด้วยตนเอง เกษตรกร ร้อยละ 59.80 ได้รับการอบรมอาชีพทางการเกษตรส่วนใหญ่อบรมปีละครั้ง รายได้ / คุณภาพชีวิตและการพึ่งพาตนเองได้ของเกษตรกร เมื่อทำการเกษตรระบบผสมผสานเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนหน้านั้น ความช่วยเหลือที่ต้องการจากภาครัฐ / หน่วยงานราชการ ลำดับต้น ๆ ได้แก่ ด้านราคาผลผลิต ด้านแหล่งเงินทุน และด้านการจัดช่องทางการจำหน่ายผลผลิต

2. ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

3. อิทธิพลของระดับการสนับสนุนระบบเกษตรผสมผสานจากหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสาน ด้านการใช้ที่ดิน ได้แก่ ด้านการบันทึกบัญชีไร่นา ด้านการจัดหาแหล่ง และด้านแหล่งเงินทุน ประสิทธิภาพการใช้แรงงาน ได้แก่ ด้านการบันทึกบัญชีไร่นา และด้านการจัดหาแหล่งน้ำ ประสิทธิภาพการใช้ทุน ได้แก่ ด้านการจัดหาแหล่งน้ำ และด้านผู้ประกอบการ ได้แก่ ด้านคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่การเกษตรและด้านการจัดช่องทางการจำหน่ายผลผลิต

ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะจากเกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสานเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน ได้แก่ ดินขาดความสมบูรณ์ และการตรวจสภาพดินมีน้อย ที่ดินเป็นที่ลุ่ม เสี่ยงต่อความเสียหายเมื่อเกิดอุทกภัยรวมทั้งปัญหาการขาดแหล่งน้ำ ซึ่งเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐช่วยแก้ไขปัญหา โดยให้ความรู้และแนะนำการตรวจสภาพดิน การปรับปรุงหน้าดิน แนะนำก่อนปลูกพืชทุกชนิดและด้านแหล่งน้ำ ควรสร้างแหล่งน้ำดิบ ฝ่ายน้ำล้น และขุดคลองระบายน้ำในชุมชน ด้านแรงงาน ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานด้านการเกษตรและค่าจ้างแรงงานสูง ซึ่งเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะ ให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทุนแรง โดยจัดให้มีคลังวัสดุ อุปกรณ์ระดับพื้นที่ ด้านทุน ได้แก่ ขาดแคลนเงินทุนและทุนหมุนเวียนหายาก เพราะแหล่งเงินทุนมีน้อย ซึ่งเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะ ให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือด้านเงินทุนแก่เกษตรกร เช่น ให้นาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รับผิดชอบดูแลอย่างทั่วถึงและด้านการประกอบการ

ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมเกษตรไม่ครบวงจร และขาดความร่วมมือกันในกลุ่มสมาชิก ซึ่งเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะ ให้ภาครัฐกำหนดให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการความรู้แก่เกษตรกรและจัดตั้ง/ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร

ผลจากการประชุมระดมสมองกับกลุ่มเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง สรุปแนวทางการสร้างยุทธวิธีจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรผสมผสานเพิ่ม พบว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรควรเผยแพร่ข้อมูลของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ในการทำเกษตรระบบผสมผสานเป็นตัวอย่างให้เกษตรกรทราบ เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกรให้ทำการเกษตรผสมผสานเพิ่ม ควรสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ ด้านความรู้ ความเข้าใจในการทำระบบเกษตรผสมผสาน ทั้งนี้เนื่องจากการเกษตรระบบนี้เกษตรกรจะไม่มีเวลาว่างมากเหมือนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ความหลากหลายของพืชและกิจกรรมในการเกษตรระบบผสมผสานนั้นอาจทำให้เกษตรกรเกิดความสับสนในระยะเริ่มแรก จึงจำเป็นต้องเรียนรู้กิจกรรมใหม่ ๆ เพิ่มเติม และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ควรให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และนำเกษตรกรมาเยี่ยมชม ศึกษาดูงานของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกษตรกรมีแนวทางในการตัดสินใจหันมาทำการเกษตรระบบผสมผสานเพิ่มมากขึ้น

ผลการประเมินผลการดำเนินงานของเกษตรระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการประชุมระดมสมองกับกลุ่มเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่าเกษตรกรในทุกอำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เข้าร่วมโครงการเกษตรระบบผสมผสาน แต่เมื่อคิดสัดส่วนเทียบกับจำนวนเกษตรกรทั้งหมด พบว่าเกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสานมีประมาณร้อยละ 50 เท่านั้น เกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสาน มีรายได้เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนหน้าที่ยังไม่ทำการเกษตรในระบบนี้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรได้โดยตลอด ทั้งรายวัน รายสัปดาห์ รายได้รายเดือนหรือตามฤดูกาลผลิต (2 – 4 เดือน) และรายปี ขณะที่รายจ่ายของเกษตรกรลดลงเพราะสามารถบริโภคผลผลิตที่ครัวเรือนของตนผลิตได้ นอกจากนี้การนำวัสดุเหลือใช้มาตัดแปลงใช้งาน หรือการนำมูลสัตว์มาทำเป็นแก๊สหุงต้ม ก็ทำให้เกษตรกรประหยัดค่าใช้จ่ายของครัวเรือนได้ เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมทำการเกษตรผสมผสานในรูปแบบปลูกพืชกับพืช และรูปแบบปลูกพืชกับเลี้ยงสัตว์ โดยพืชหลัก คือ ยางพาราและปาล์มน้ำมัน ส่วนพืชเสริม ได้แก่ ต้นจำปาทอง ตะเคียน ยางนา สะเดา มังคุด ลองกอง ส้มแขก ข้าวโพด มะเขือยาว ผักเหริย ผักแว่น ใผ่ตง เห็ดฟาง เป็นต้น ซึ่งผลผลิตที่ก่อให้เกิดรายได้รายวัน คือ ใผ่ตง เห็ดฟางและพืชผักสวนครัว รายได้รายสัปดาห์ คือ ข้าวโพด มะเขือยาว รายได้รายเดือนหรือตามฤดูกาลผลิต 2 – 4 เดือน จากพืชผักสวนครัว และรายได้รายปีจากพืชหลักซึ่งเมื่อพืชหลักสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ก็จะมีรายได้รายวันจากยางพารา และรายได้ตามฤดูกาลผลิตจากปาล์มน้ำมัน และผลการดำเนินงานเกษตรระบบผสมผสานที่ให้ผลดีแก่เกษตรกร คือ การปลูกยางพารากับผักเหริย ใผ่ตง และการเลี้ยงสัตว์กับเลี้ยงสัตว์ คือ เลี้ยงสุกรกับปลาดุก แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนใหญ่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นิยมปลูกพืชกับพืช และปลูกพืชกับเลี้ยงสัตว์มากกว่าที่จะเลือกรูปแบบเลี้ยงสัตว์กับเลี้ยงสัตว์

ผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรระบบผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำเกษตร ระบบผสมผสานมากกว่า 10 ปี โดยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540-2542 จะเริ่มทำเกษตรระบบผสมผสานกันมาก เหตุผลประการหนึ่งเนื่องจากได้รับผลกระทบจากปัญหาวิกฤตการเงินใน พ.ศ. 2540 จึงได้นำทฤษฎีการทำเกษตรแนวใหม่ มาปฏิบัติโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ ได้รับความรู้และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ที่ดำเนินในงานส่งเสริมการเกษตรระบบผสมผสานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปี พ.ศ. 2539 รูปแบบการทำเกษตรระบบผสมผสาน มีทั้งการปลูกพืชกับพืช และปลูกพืชกับสัตว์เลี้ยง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ปลูกพืชกับพืช มักเป็นการปลูกพืชผักสวนครัวร่วมกัน เช่น ข้าวโพดมะเขือยาว ผักเหียง เป็นต้น ปลูกพืชกับสัตว์เลี้ยง พืชหลักที่ปลูกได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ทูเรียน ระหว่างร่องสวนยางพารานิยมปลูกต้นจำปาทอง ตะเคียน ยางนา สะเดา นอกจากนี้ยังนิยมปลูกไม้ผลได้แก่ มังคุด ลองกอง ส้มแขก และพืชผักสวนครัว หรือเกษตรกรบางรายจะปลูกหญ้าแฝก เพื่อรักษาคุณภาพดินด้วยสำหรับสัตว์ที่นิยมเลี้ยงกับพืชข้างต้นได้แก่ โค สุกร ซึ่งมักเลี้ยงในสวนปาล์มน้ำมัน ปลาธรรมชาติมักเลี้ยงในสวนมะพร้าว กบและปลาดุกตลอดจนเป็ดไก่ มักเลี้ยงอยู่รอบบริเวณบ้านหรือพืชผักสวนครัว รายได้เพิ่มจากการทำเกษตรระบบผสมผสานโดยเฉลี่ยประมาณ 9,000-14,000 บาทต่อเดือน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ส่วนใหญ่จะไม่ให้ข้อมูลส่วนของรายได้เป็นตัวเงิน มักตอบว่า การทำเกษตรระบบผสมผสานช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย เนื่องจากมีอาหารเองไว้บริโภคในครัวเรือนและประหยัดเงินที่จะต้องนำไปซื้อปุ๋ย เพราะส่วนใหญ่จะนำวัสดุคดที่ตนมี เช่น กากมะพร้าว หน่อกล้วยหมัก มูลสัตว์หมักเป็นปุ๋ยชีวภาพ ความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล / หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประมวลได้เป็น 2 ประเด็น คือ ต้องการความช่วยเหลือการทำเกษตรของตนด้านความรู้ ความเข้าใจ ในการทำเกษตรระบบผสมผสาน เช่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การใช้วัสดุธรรมชาติในการทำเกษตร แต่อีกประเด็นหนึ่งต้องการให้หน่วยงานภาครัฐ เผยแพร่ข้อมูลการทำเกษตรระบบผสมผสานของตนที่ประสบความสำเร็จให้สังคมทั่วไปทราบ ต้องการให้หน่วยงานด้านการศึกษา นานักเรียน นักศึกษา มาเยี่ยม ดูงาน เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลการทำเกษตรระบบผสมผสาน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสาน ส่วนใหญ่เสนอให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน และเกษตรกรควรรวมกลุ่มกัน โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อจะได้มีเงินออมและช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกเกษตรกรกันเองได้

สรุปผลจากการจัดประชุมกลุ่มเกษตรกรได้ดังนี้เกษตรกรเลือกทำการเกษตรระบบผสมผสาน ในรูปแบบปลูกพืชกับพืช พืชหลักที่ส่วนใหญ่ ได้แก่ ยางพารา และปลูกพืชเสริม ได้แก่ พืชผัก และไม้ผล เช่น ลองกอง มังคุด เกษตรกรมีรายได้เพิ่มจากการทำเกษตรระบบผสมผสานประมาณ 1,000 – 2,000 บาทต่อเดือนและปัญหาในการทำเกษตรระบบผสมผสาน คือ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ จึงเสนอแนวทางให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องแนะนำให้มีความรู้เรื่องการพัฒนาคุณภาพดิน และเสนอวิธีจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรระบบผสมผสานโดยการให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำไปใช้ในด้าน การเกษตร

ผลการจัดประชุมเพื่อนำเสนอผลการวิจัยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสรุปความคิดเห็นในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตและแนวทางการจูงใจเกษตรกรให้นำการเกษตรระบบผสมผสาน ได้ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรที่ทำการเกษตรในระบบผสมผสานจากผลการวิจัยสอดคล้องกับข้อเท็จจริง แต่ยังมีเกษตรกรบางส่วนไม่ได้มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการเกษตรระบบผสมผสานอย่างถ่องแท้ เพราะเคยชินกับการทำสวนสมรม และไร่นาสวนผสม ซึ่งพืชที่ปลูกอาจไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อกันหรือเกื้อกูลกัน

2. รูปแบบการเกษตรระบบผสมผสานที่ให้ผลดีต่อเกษตรกร คือการปลูกพืชกับพืช ที่เรียกว่า น่องเลี้ยงผี พืชหลักได้แก่ยางพาราปลูกคู่กับผักเหียง ไม้ตง พืชสวนครัวอื่นๆ แบบ 3 ชั้น 7 ชั้น หรือ 9 ชั้น หรือการปลูกพืชกับเลี้ยงสัตว์ ซึ่งตัวอย่างของรูปแบบนี้ที่เหมาะสมและได้รับผลดี คือเลี้ยงโค สุกร ในสวนปาล์มน้ำมัน ส่วนรูปแบบการเลี้ยงสัตว์กับเลี้ยงสัตว์ ที่นิยมและได้ผลดีคือ เลี้ยงสุกรกับปลาดุก

3. ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิต ในระบบเกษตรผสมผสานที่มีค่าสูง คือ การประกอบภาระเนื่องจาก เกษตรกรต้องมีใจรักในงานเกษตรระบบผสมผสาน และต้องมีทักษะด้านการค้าขาย เพราะผลผลิตบางชนิด อาจต้องนำไปขายทุกวันหรือขายทุกสัปดาห์

4. ยุทธวิธีจูงใจเกษตรกรให้ทำการเกษตรระบบผสมผสานที่ค้นพบจากผลการวิจัย สอดคล้องกับแนวทางการทำงานเพื่อส่งเสริมการทำเกษตรระบบผสมผสานของสำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี และหน่วยงานราชการอื่นๆในจังหวัด ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ด้านการบันทึกบัญชีไร่นา ได้ดำเนินการโดยครูบัญชีอาสา และสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีแต่ข้อจำกัดมักเกิดจากการที่ตัวเกษตรกรไม่ค่อยจัดทำบันทึก

4.2 ด้านคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่การเกษตร ได้ดำเนินการจัดการความรู้ การฝึกอบรมด้านการทำเกษตร การใช้แรงงานครัวเรือน เช่น ฝึกการกรีดยางกลุ่มยุวเกษตรกร เป็นต้น

4.3 ด้านการจัดหาแหล่งน้ำ ซึ่งโดยส่วนใหญ่การเกษตรในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก หน่วยงานที่บริหารจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตร คือ โครงการชลประทานสุราษฎร์ธานี

4.4 ด้านการจัดช่องทางจำหน่าย มีหลายหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนแก่เกษตรกรในด้านนี้ เป็นต้นว่า สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดทำโครงการตลาดนัดสีเขียว เพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรระบบผสมผสานที่สามารถนำมาขายเป็นรายวัน หรือรายสัปดาห์ เช่น ผักแว่น ผักเหียง

4.5 ด้านการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ได้ดำเนินการส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร การเก็บรักษาผลผลิตที่ถูกวิธีและการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่เหมาะสมกับช่วงเวลา โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานปศุสัตว์ที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี

นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรในจังหวัดสุราษฎร์ธานียังได้ดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการทำเกษตรระบบผสมผสานอีกหลายวิธีการ เช่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อ

ขอพักหนี้ หรือการผลักดันให้มีศูนย์ปราชญ์ทางการเกษตร เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้มาเรียนรู้ และรับฟังประสบการณ์ทางการเกษตรจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรระบบผสมผสาน ซึ่งแต่ละปีจะรับเกษตรกรเข้ามาเรียนรู้จากศูนย์ปราชญ์เกษตรจำนวน 150 คน

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายในประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

1. เกษตรกรที่ทำการเกษตรในระบบผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สอดคล้องกับ ประสิทธิ์ สระกลาง. (2549) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมการจัดทำไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสานตามโครงการพระราชดำริและเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2548 ภายใต้ศูนย์การศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับนิวัฒน์ จันทรเสถียร (2548) ศึกษาเรื่องสภาพการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกร จังหวัดหนองบัวลำภู ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับ คณาวุฒิ บุตรดีจันทร์. (2548) ศึกษาเรื่องสภาพการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรในตำบลจารพัต อำเภอสรีขรรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สอดคล้องกับสาคร สุขบัติ. (2547) ศึกษาเรื่องความต้องการฝึกอบรมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสานของเกษตรกรในจังหวัดอำนาจเจริญ ที่พบว่า เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสานส่วนใหญ่ จบการศึกษามัธยมศึกษา สอดคล้องกับสรินยา คงทน.(2547) ศึกษาเรื่องสภาพการทำไร่นาสวนผสมและการเกษตรผสมผสานของเกษตรกร ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับ ประภาวิน สิงห์เดช.(2547) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานโครงการไร่นาสวนผสม และเกษตรกรผสมผสาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและยังสอดคล้องกับชลิพร มีอุนทด(2547) ศึกษาสภาพการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรในตำบลคาละแม อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ที่พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีการศึกษาระดับประถมศึกษา

ระดับการศึกษาของเกษตรกรจะส่งผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่ง อนุรักษ อินทตสิงห์. (2550) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ที่พบว่า ระดับการศึกษาต่างกันทำให้ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกทำการเกษตรแบบผสมผสานในด้านเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับการศึกษาของเกษตรกร มีผลต่อการวางแผนการผลิต ซึ่งผลการศึกษาของ คณาวุฒิ บุตรดีจันทร์.(2548) ศึกษาเรื่อง สภาพการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกร ในตำบลจารพัต อำเภอสรีขรรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า แม้เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีการวางแผนการผลิต แต่ไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร และไม่ได้ทำบัญชีรายรับ รายจ่าย เพราะไม่มีความรู้ เขียนหนังสือไม่ได้

สอดคล้องกับ ประภาวิน สิงห์เดช.(2547) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานโครงการไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรทำแผนการผลิต แต่ไม่มีการจัดบันทึกและจัดทำบัญชีฟาร์ม แต่เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายทฤษฎีใหม่ ปี พ.ศ. 2546 เกษตรกรให้ความร่วมมือในการจัดบันทึกและทำบัญชีฟาร์มอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ชลินทร์ ประพศิตตรง (2547 : 7) ที่กล่าวว่า การพัฒนาและส่งเสริมระบบเกษตรผสมผสานยังมีข้อจำกัดในเรื่องรูปแบบและระบบที่เหมาะสม เพราะการพัฒนาด้านการเกษตรมุ่งเน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยี แต่เทคโนโลยีมากมายไม่ถึงเกษตรกร เนื่องจากไม่เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร เกษตรกรยังขาดแรงจูงใจที่จะเปลี่ยนมาทำการเกษตรระบบนี้ ตลอดจนขาดความรู้ ความเข้าใจในการใช้ปัจจัยการผลิตให้มีประสิทธิภาพเต็มที่ในระบบเกษตรผสมผสาน

2. เกษตรกรที่ทำการเกษตรผสมผสานส่วนใหญ่ มีขนาดพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ในการทำเกษตรผสมผสาน มากกว่า 10 ไร่ และเป็นที่ดินของตนเอง สอดคล้องกับ ประสิทธิ์ สระกลาง. (2549) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมการจัดทำไร่นาสวนผสม และเกษตรผสมผสานตามโครงการพระราชดำริและเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2548 ภายใต้ศูนย์การศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำกินเฉลี่ย 17 ไร่ สอดคล้องกับ นิวัฒน์ จันท์เสถียร.(2548) ศึกษาเรื่องสภาพการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกร จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 21 ไร่ และเป็นที่ดินของตนเอง สอดคล้องกับ คณาวุฒิ บุตรดีชัย.(2548) ศึกษาเรื่อง สภาพการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกร ในตำบลจารพัต อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกษตรกรมีขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 20 ไร่ และเป็นที่ดินของตนเอง สอดคล้องกับ สรินยา คงทน.(2547) ศึกษาเรื่องสภาพการทำไร่นาสวนผสมและการเกษตรผสมผสานของเกษตรกร ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตร เฉลี่ย 14 ไร่ สอดคล้องกับประภาวิน สิงห์เดช.(2547) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานโครงการไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 30 ไร่ และยังคงสอดคล้องกับ ชลชีพร มีอชุตต.(2547) ศึกษาสภาพการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกร ในตำบลคาละแม อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ที่พบว่า เกษตรกรมีขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 20.9 ไร่ และเป็นของตนเอง

ขนาดพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ในการทำเกษตรผสมผสานและกรรมสิทธิ์การครอบครองที่ดิน มีความสำคัญต่อระบบเกษตรผสมผสานอย่างมาก เนื่องจากการเกษตรระบบผสมผสาน จะมีกิจกรรมการผลิตหลาย ๆ อย่าง ซึ่งกิจกรรมอย่างน้อย 2 กิจกรรม ต้องทำในพื้นที่และระยะเวลาเดียวกัน เกษตรกรควรมีที่ดินเป็นของตนเอง เพราะการทำเกษตรผสมผสาน มีการปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ซึ่งต้องใช้เวลาช้านานกว่าจะได้ผลผลิต การมีที่ดินเป็นของตนเอง จะช่วยทำให้เกษตรกรมั่นใจที่จะรอคอยเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยไม่ต้องเสี่ยงกับความไม่แน่นอนว่าจะเช่าที่ทำกินต่อได้อีกหรือไม่

3. เกษตรกรที่ทำเกษตรระบบผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่ทำการเกษตรในรูปแบบ พืช-พืช และพืชกับสัตว์ แตกต่างจากผลของวิจัย ของ คณาวุฒิ บุตรดีพันธ์. (2548) ศึกษาเรื่องสภาพการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกร ในตำบลจารพัด อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ที่พบว่าเกษตรกรทำการเกษตรใช้รูปแบบ พืช-สัตว์-ประมง แตกต่างจาก ชลีพร มือขุนทด.(2547) ศึกษาสภาพการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรในตำบลคาละแม อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ทำการเกษตรรูปแบบ พืช-สัตว์-ประมง ที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจาก ความแตกต่างของพื้นที่และสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนค่านิยมในการบริโภคผลผลิตทางการเกษตร

4. ประสบการณ์ในการทำเกษตรระบบผสมผสานของเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี แบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ประสบการณ์ 5 - 10 ปี ซึ่งถ้าเป็นผู้ที่ทำเกษตรระบบผสมผสานไม่นานนัก ซึ่งอาจเป็นเพราะมีแรงจูงใจจากเกษตรที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรระบบผสมผสาน ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเกิดจากความผันผวนของราคาผลผลิตหลัก ทำให้เกษตรกรมีความเสี่ยงสูงในการปลูกพืชหลักเพียงชนิดเดียว หรือทำการเกษตรเชิงเดี่ยว

5. เกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่นำผลผลิตไปขายในตลาดด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีผลผลิตไม่มาก และจำเป็นต้องเก็บเกี่ยวไปขายเป็นรายวัน หรือรายสัปดาห์ จึงต้องนำไปขายด้วยตนเอง เหตุผลอีกประการหนึ่ง อาจเป็นเพราะว่าในระยะหลังตลาดสินค้าเกษตรเกิดขึ้นหลายแห่ง เพื่อบริการรับผลผลิตเกษตร เช่น ตลาดปลอดสารพิษ ตลาดสีเขียว เป็นต้น

6. เกษตรส่วนใหญ่รู้จักระบบเกษตรผสมผสานด้วยตนเอง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากระบบผสมผสานมีจุดเริ่มจากการทำสวนสมรม หรือการปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เรียกว่าสวนพอเฒ่า ต่อมาจึงมีการพัฒนาคัดเลือกพืชที่จะปลูก ซึ่งเรียกว่า ไร่นาสวนผสม แล้วพัฒนายิ่งขึ้นโดยการเลือกปลูกพืชหรือทำกิจกรรมทางการเกษตรที่เกื้อกูลกัน ซึ่งเรียกว่าระบบเกษตรผสมผสาน อย่างไรก็ตามมีเกษตรกรจำนวนไม่น้อย รู้จักระบบเกษตรผสมผสานจากเพื่อน/ญาติ และเจ้าหน้าที่การเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ทำการเกษตรระบบผสมผสานที่ตอบว่าเริ่มทำการเกษตรในระบบนี้เพราะได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ/หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

7. เกษตรส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น เมื่อทำการเกษตรระบบผสมผสาน สอดคล้องกับ พัชรพรรณ ยาโน. (2552) ศึกษาวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร จากผลการศึกษาพบว่าเป็นการหาเลี้ยงชีพแล้วยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและเป็นหนทางแห่งการพัฒนาตนเองไปสู่ความสมบูรณ์ของการเป็นมนุษย์หลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรแบบผสมผสานสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลระดับครอบครัวและระดับชุมชนมีการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง คือมีความพอประมาณมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันในตัวเองและปฏิบัติตนสอดคล้องกับเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม นอกเหนือจากการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตแล้วยังยึดหลักการปฏิบัติตามวิถีทางธรรมชาติทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตมีครอบครัวที่อบอุ่นมีความพึงพอใจในชีวิต

และมีความสุขอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับคณาวุฒิ บุตรดีขันนธ์. (2548)ศึกษาเรื่อง สภาพการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรในตำบลจารพัต อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า การเกษตรแบบผสมผสาน มีงานตลอดปีและได้อยู่กับครอบครัว สอดคล้องกับ สรินยา คงทน. (2547)ศึกษาเรื่องสภาพการทำไร่นาสวนผสมและการเกษตรผสมผสานของเกษตรกรตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกษตรกรทำไร่นาสวนผสมเพราะได้อยู่กับครอบครัวและมีรายได้ตลอดปี และยังสามารถสอดคล้องกับ สุภิญญา ฉายะภูติ. (2544) ศึกษาเรื่อง การจัดการปัจจัยการผลิตและผลผลิตของเกษตรกรทำการเกษตรแบบผสมผสานในเขตชลประทานจังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรผสมผสานดีกว่าครัวเรือนที่ไม่ทำเกษตรผสมผสาน โดยครัวเรือนเกษตรแบบผสมผสานมีรายได้จากการเกษตรที่เป็นเงินสดเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 5,776 บาท และรายได้สุทธิ 2,140 บาท ส่วนครัวเรือนที่ไม่ทำเกษตรแบบผสมผสานมีรายได้จากการทำการเกษตรที่เป็นเงินสดต่อไร่เท่ากับ 2,317 บาท และรายได้สุทธิ 252 บาท

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตตามความคิดเห็นของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถนำมาเสนอเพื่อผู้ที่เกี่ยวข้องจะนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาและยังมีจำนวนถึงร้อยละ 40 ที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมอาชีพทางการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมงานด้านการเกษตร ควรดำเนินการจัดการความรู้แก่เกษตรกรเพิ่มเติม เข้าถึงเกษตรกรให้ได้มากที่สุด และยังทำอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ก็จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตของเกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสานได้มากขึ้น นอกจากนี้เนื่องจากเกษตรกรนำผลผลิตไปขายในตลาดด้วยตนเอง จึงควรให้ความรู้ด้านการตลาด การซื้อ-ขายผลผลิต การจัดช่องทางจำหน่ายสินค้า ซึ่งสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ดำเนินการอยู่แล้วส่วนหนึ่ง หากได้เพิ่มพูนทักษะดังกล่าว แก่เกษตรกรก็จะทำให้การดำเนินงานด้านการตลาดเกิดผลดีแก่เกษตรกรมากขึ้น

2. เกษตรกรส่วนใหญ่รู้จักระบบเกษตรผสมผสานด้วยตนเอง แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่รู้จักระบบเกษตรผสมผสานผ่านช่องทางเพื่อน/ญาติ และเจ้าหน้าที่การเกษตร ซึ่งจากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการเกษตรระบบผสมผสาน พบว่า เมื่อเริ่มต้นส่งเสริมการทำเกษตรระบบผสมผสาน หน่วยงานภาครัฐได้ประชาสัมพันธ์สนับสนุนจูงใจเกษตรกรให้ทำการเกษตรผสมผสานอย่างเต็มที่ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตลอดจนจัดให้มีการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น เยี่ยมชม/ศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งถ้ายังคงดำเนินการส่งเสริมเช่นนั้นอย่างต่อเนื่อง ก็จะเป็นช่องทางให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรระบบผสมผสานกันมากยิ่งขึ้น ช่วยให้การใช้ปัจจัยการผลิตมีประสิทธิภาพ และรายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้น

3. ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตในระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางถึง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทุน ด้านที่ดิน และด้านแรงงาน จึงเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สนับสนุนการทำเกษตรผสมผสาน ดังนี้

3.1 สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีควรให้คำปรึกษา แนะนำ และให้ความรู้ด้านการบันทึกบัญชีไร่นาของเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งควรมีการติดตามประเมินผล การจัดทำบัญชีไร่นาของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้มีการจดบันทึกสม่ำเสมอและถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการใช้ที่ดินและแรงงาน

3.2 สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรติดตามผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่การเกษตรกรที่ทำหน้าที่ให้คำแนะนำเกษตรกร และควรประมวลปัญหา อุปสรรคตลอดจนความต้องการเรียนรู้ของเกษตรกรเป็นระยะ ๆ เพื่อได้นำมากำหนดประเมินความรู้ที่จะนำมาสู่เกษตรกรได้อย่างเหมาะสมและตรงกับความต้องการเรียนรู้ของเกษตรกร ซึ่งจะส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการใช้แรงงานและการประกอบกรของเกษตรกรอย่างมาก

3.3 โครงการชลประทานจังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรพัฒนาแหล่งน้ำที่เป็นน้ำฝนหรือน้ำดิบจากแหล่งอื่นๆ และแนะแนวทางบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอเหมาะสมต่อการใช้น้ำของการทำเกษตรระบบผสมผสานแต่ละรูปแบบอย่างเนื่อง โดยอาจใช้กลไกการเรียนรู้ผ่านคณะกรรมการหมู่บ้านและเครือข่าย ซึ่งจะส่งผลดีต่อประสิทธิภาพที่ดิน แรงงาน และทุน ของเกษตรกรอย่างมาก

3.4 หน่วยงานสังกัดกรมวิชาการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นหน่วยงานส่งเสริมความรู้ การจัดการปัจจัยการผลิต และการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้ตรงกับแผนการผลิต ควรต้องดำเนินการจัดการความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการทำเกษตรระบบผสมผสาน ให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงตลอดจนควรได้ติดตาม ประเมินผลการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้อย่างต่อเนื่อง โดยอาจจัดทำผ่านศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกระจายอยู่แทบทุกตำบล ทุกอำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็จะมีส่วนช่วยให้เกษตรกรได้เลือกแผนการผลิตสินค้าเกษตรที่ตรงกับศักยภาพของตนเอง

3.5 สหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรช่วยพัฒนาและจัดช่องทางการจำหน่ายให้แก่เกษตรกรได้มีแหล่งนำผลผลิตไปขายหลากหลายมากขึ้น และอาจขายได้ทุกวัน โดยที่เกษตรกรไม่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายในการจัดจำหน่ายผลผลิตหรือมีน้อย นอกจากนี้เกษตรกรอาจมีช่องทางในการขายสินค้าได้ในราคาที่ เป็นธรรม เป็นประโยชน์ทั้งฝ่ายผู้ซื้อและตนเอง ซึ่งจะส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการใช้ที่ดินและการประกอบกรของเกษตรกรอย่างมาก

3.6 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยความร่วมมือกับสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีควรช่วยติดตาม ดูแล แนวนโยบายราคาผลผลิตทางเกษตร และอาจหามาตรการ แนวทางช่วยเหลือกรณีที่ราคาผลผลิตตกต่ำมากอย่างไม่สมเหตุสมผล รวมทั้งอาจใช้แนวนโยบายจูงใจให้เกษตรกรได้เลือกทำกิจกรรมการเกษตรที่เป็นประโยชน์ที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย

3.7 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยความร่วมมือกับสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุน เจือปนไขการกู้ยืมให้เกษตรกรได้มีเงินทุนหมุนเวียน มีสภาพคล่องและเรียนรู้การจัดการเงินอย่างเหมาะสม ช่วยลดภาวะการเป็นหนี้ และให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้

3.8 สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานีและสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรจัดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มมูลค่าผลผลิตของเกษตรกร ทั้งนี้เกษตรกรจำนวนมากมีความต้องการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินงานเพิ่มมูลค่าผลผลิตของตนอยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ศึกษาความต้องการฝึกอบรมของเกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสานจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ศึกษาด้านการบริหารจัดการน้ำและแหล่งน้ำ การพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตรในระบบเกษตรผสมผสานจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาคผนวก ข

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับตลอดโครงการ

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับตลอดโครงการ

143

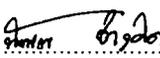
วัตถุประสงค์	กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรระบบผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	<ol style="list-style-type: none"> 1. ร่วมกำหนดพื้นที่กลุ่มตัวอย่างต้นแบบและพื้นที่ในการศึกษาวิจัยกับสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2. ลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นและศึกษาการใช้ที่ดิน แรงงานทุน และการประกอบการ 3. ออกแบบสอบถาม 4. ทดลองใช้แบบสอบถาม 5. รายงานความก้าวหน้าของการวิจัย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ได้พื้นที่กลุ่มตัวอย่างต้นแบบและพื้นที่ในการศึกษาวิจัย 2. ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจสังคมและการใช้ปัจจัยการผลิตของระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 3. ได้เครื่องมือคือชุดแบบสอบถามที่ตรวจคุณภาพและทดลองใช้แล้ว 4. แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นสูงพอที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ได้ข้อสรุปว่าควรเก็บข้อมูลในทุกอำเภอและได้รายชื่อเกษตรกรตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรระบบผสมผสาน 2. ได้ข้อมูลเบื้องต้น ด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ปัจจัยการผลิตในระบบเกษตรผสมผสาน 3. ได้แบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบคุณภาพและทดลองใช้แล้ว โดยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.8997 	
2. เพื่อวัดประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตของระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	<ol style="list-style-type: none"> 1. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์นักวิชาการ เกษตร และเกษตรกร ตัวอย่าง 2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล 3. จัดกิจกรรมประชุมกลุ่มเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสาน 4. สังเคราะห์ผลการประชุม 5. นำเสนอผลต่อสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ได้ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในการวัดประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตของระบบเกษตรผสมผสาน 2. ได้รายงานผลการวิจัยฉบับร่างและฉบับสมบูรณ์ 3. ได้บทความจากงานวิจัยเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ อย่างน้อยในระดับท้องถิ่น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ได้ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในการวัดประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตของระบบเกษตรผสมผสาน 2. ได้จัดทำร่างรายงานการวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะนำมาปรับปรุงแก้ไขเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ 3. ได้บทความจากงานวิจัย ไปนำเสนอในการประชุมวิชาการ USM-PSU International Conference on Arts and Sciences 2012 Theme : "Transforming Research For 	

วัตถุประสงค์	กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
<p>3. เพื่อวัดระดับการสนับสนุนระบบเกษตรผสมผสานจากหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี</p>	<p>1. ร่วมกับสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขยายผลจากการวิจัยสู่การปฏิบัติของเกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสาน โดยการสร้างแรงจูงใจในการทำเกษตรผสมผสาน</p> <p>2. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสาน</p>	<p>1. ได้ยุทธวิธีสร้างแรงจูงใจในการขยายผลเพื่อนำไปใช้ขยายพื้นที่ทำการเกษตรระบบเกษตรผสมผสาน</p> <p>2. เกษตรกรสามารถเลือกทำการเกษตรระบบผสมผสานที่เหมาะสมกับพื้นที่เพาะปลูกของตนได้</p> <p>3. เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น</p> <p>4. เกษตรกรมีผลผลิตสำหรับการบริโภคในครัวเรือนเพิ่มขึ้น หรือช่วยลดรายจ่ายของเกษตรกร</p>	<p>Sustainable Community"</p> <p>ทราบยุทธวิธีสร้างแรงจูงใจในการทำเกษตรระบบผสมผสาน</p>	
<p>4. เพื่อสร้างยุทธวิธีจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรผสมผสานเพิ่ม และประเมินผลการดำเนินงานของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสานในจังหวัด สุราษฎร์ธานี</p>	<p>สังเคราะห์ผลจากการวิจัย นำไปเสนอต่อสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อขยายผลให้เกษตรกรทำระบบเกษตรผสมผสานเพิ่มขึ้น รวมถึงติดตามและประเมินผลลัพธ์ที่ได้จากการทำระบบเกษตรผสมผสานของเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี</p>	<p>ได้จัดประชุมนำเสนอผลต่อสำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนำเสนอผลต่อสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี</p>	<p>ได้แนวทางเพิ่มเติมในการสร้างยุทธวิธีจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรผสมผสานเพิ่ม</p>	

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ต่อ สกว.

.....

.....

ลงนาม.....

(หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน)

วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556

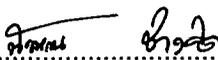
ภาคผนวก ข
ตารางเปรียบเทียบ Output ที่เสนอโครงการและที่ได้จริง

ตารางเปรียบเทียบ Output ที่เสนอโครงการและที่ได้จริง

Output		ในกรณีล่าช้า (ผลสำเร็จไม่ถึง 100%) ให้ท่านระบุสาเหตุ และการแก้ไขที่ ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ (%)	
1. ร่วมกำหนดพื้นที่กลุ่มตัวอย่างต้นแบบและพื้นที่ในการศึกษาวิจัยกับสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2. ลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นและศึกษาการใช้ที่ดิน แรงงานทุน และการประกอบการ 3. ออกแบบสอบถาม 4. ทดลองใช้แบบสอบถาม 5. รายงานความก้าวหน้าของการวิจัย	100 %	
1. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์นักวิชาการเกษตร และเกษตรกรตัวอย่าง 2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล 3. จัดกิจกรรมประชุมกลุ่มเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสาน 4. สังเคราะห์ผลการประชุม 5. นำเสนอผลต่อสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี	100 %	
1. ร่วมกับสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีขยายผลจากการวิจัยสู่การปฏิบัติของเกษตรกรในระบบเกษตรผสมผสาน โดยการสร้างแรงจูงใจในการทำเกษตรผสมผสาน 2. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของเกษตรกรระบบเกษตรผสมผสาน	100 %	
4. สรุปผลและเขียนรายงานวิจัย	100 %	

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ต่อ สกว.

.....

ลงนาม.....

(หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน)

วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556